

دهسته‌ی کوردزاگ بۆ
هۆشیار کردنه‌وه‌ی
ئه‌ته‌وه‌یی کورد

ژوری راپۆرته‌کانی
ناوه‌ندی کوردزاگ

پامیاری میژووویی

(ئالای کوردستان و میژوووه‌که‌ی)

ئاماده‌کردن: شاهۆ جه‌لال خدر

بلا‌وکراوه: ناهه‌ندی کوردزاگ

2023-2024

ئالای کوردستان و میژووو هکە

نوسین و ئاماده کردنی: شاھۆ جەلال خدر
ژوری راپۆرتەکانی ناوەندی کوردزاگ-گۆشە
رامیاری و میژووی

www.kurdzag.com

2023

پیرست

ژمارە ی لاپەرەکان	بابەت
1	پیشەکی
2	دەستپێک
3	ئالای چیه
4-5	مانای ناوی ئالای بە کوردی
6	میژووی درووست بوونی ئالای کورد و کوردستان
7-7	ئالای میرنشینی سۆران
8	ئالای شانشینی کوردستان
9-10	ئالای خۆییوون و ئازارات
11-13	ئالای کۆماری کوردستان (مەهاباد)
14-18	ئالای هەرێمی کوردستان ئالای نەتەوەیی کورد
19	ئالای کوردستان و رەنگەکانی
20-21	لیستی سەرچاوەکان، ژمارەکان
22	لیستی سەرچاوەکان

پیشہ کی

سلاوی خودای گہورہ و تاک و تہنہا و درووستکھری
جیہانتان لی بی، لہم راپورتہدا باسماں لہ گرنگی ئالا و
میژووی درووست بوونی ئالای کوردستان کردووہ لہگہل
شیکردنہوہی ریژمانی ناوی ئالا بہکوردی.
خۆم بہخۆشحال دہزانم کہ توانیم ئەم راپۆرتہ بنوسم
و لہناوہندی کوردزاگ بلاوی بکہمہوہ سووپاسی ھەموو
ئەندامانی کوردزاگ دہکەم بۆ یارمەتیدان.
ئەم راپۆرتہ پیشکەشہ بہ ئەندامانی کوردزاگ و
نەتەوہییەکان و سەرجەم کورد و کوردستانیان و
شەھیدان و ھێزی قارەمانی پیشمەرگە، درود و سلاو لہ
گیانی پاکی پاشا کہیخەسرە و پاشای گەورە میرنشین
سوۆران و شیخ سەعیدی پیران و سەید رەزای دێرسیم و
شیخ عوبەیدوڵای نەھری و شیخ مەحمود و جەنەرال
ئیحسان نوری پاشا و قازی محمدی نەمر.

دەستپىك

۷۷ سالن لەمەۋىيىش لە ۱۷-۱۲-۱۹۴۶دا ئالاي كوردستان لەدۋاي كۆتايھاتنى كۆمارى كوردستان لەمەھاباد داگىرا.
(۱)

بەم ھۆكارە رۆژى ۱۷-۱۲ ۋەك رۆژى ئالاي كوردستان دەستنىشانكراۋە لە ھەريىمى كوردستان و لەدامودەزگا فەرمىيەكان سالانە ھاوشىۋەى سالانى رابردوو، يادى دەكرىتەۋە و بۆنە و رېۋرەسمى تايبەت بە و بۆنەيەۋە بەرپۆۋەدەچىت و ئالاي كوردستان ھەلدەكرىت.(۲)
سالى ۱۹۹۹ ياساى ژمارە ۴ بۆ ئالاي كوردستان پەسەندكراۋە و پىكھاتەى ئالاي كوردستان رونكراۋەتەۋە.
پەرلەمانى كوردستان بە برپارى ژمارە ۴۸ ى رۆژى ۱۹-۶-۲۰۰۴ ئەو رۆژەى ديارىكردوۋە.

ئالا چىيە؟

ئالا برىتييە لە پارچە قوماشىك كە نوينەرايەتى
 ولاتىك يان رىكخراويك يان گروپىك يان كۆمەلەيىك
 و دەستەيىك و ھۆزىك دەكات. (۳) بەزۆرى شيۆەى
 چوارگۆشەيە و ھيما و رەنگ يان نەخشى جۆراوجۆرى
 تىدايە كە گرنكى بۇ گروپى نوينەرايەتيكراو ھەيە. ئالا
 نيشانە وناسنامەى نەتەو و ھەبوونى گەلانە، ئەمرو
 ھەموو گەل نەتەو ھەيەكى خاوەن ولاتى سەربەخۇ و بى
 ولات خاوەن ئالاي تايبەت بەخۇيانن. (۴)
 دەتوانرەت ئالا لەسەر دارەكانى ئالا ھەلبىرەت، لەسەر
 بىناكان نەمايش بىرەت، لە كاتى نەمايش يان نارەزايەتيدا
 ھەلبىرەت، يان لە چوارچىۆەى جۆراوجۆرى رىپورەسمى
 يان رەمزىدا بەكاربەھىرەت. وەك نوينەرايەتيەكى
 بىنراوى ناسنامە و شانازى نەتەو ھەيە. ئالاكان
 گرنگىيەكى گەورەى كولتورى و مېژوويى و سياسىيان
 ھەيە. (۵)

مانای ناوی ئالا به کوردی

ئالا وشه یێکی کوردییە و لە دوو برگە ی "ئا+لا" پێک دێت،
 لە میژووی کوردا چەندین زاراوەی تر بەکارهێنراون وەک
 "بەیرەق، ئالە، بەندێر، بەیداخ، ئالایی و پەرچەم.(٦)
 وشە ی ئالا لەرووی درووست بونیە وە چەند سەرئێکی
 جیاوازی لەسەرە هەژار موکریان ی لە هەنبانە بۆرینەدا
 دەلێ وشە ئالا لە هە ئالاندن هە هاتوو، ئالاندن لە
 زمانی کوردیدا بۆ شتیێک بەکار دێ کە پێچڕیتە وە بە
 شتیێک بۆ نموونە ئالاندن ی بەنیێک لە دەزویێک، هەروەها
 دەلێ ئالا بەرگی بوکی مندالە، لەم وشە یەدا مانای
 پێچاندن خۆی حەشارداوە چونکە ئالا ئەو کوتە پەرۆیە
 کە لە دەوری بوکەلە دەپێچرێ.(٧)

سەرئێکی تر دەلێ وشە کە لە زمانی کوردیدا شیوە ی
 "ئال" و "ئالا" هە یە وایە ديارە بە هۆی رەنگی سووری
 ئالۆ، بەتایبەتی لە دەولەتی عوسمانی (و پێشتریش
 سەلجوقی)دا، ئەم وشە یە واتای 'ئالای' وەرگرتوو.

له تورکییشدا، له تورکیی کۆنهوه، وشه ی "ئال" (یان "ئهل") واتای 'رهنگ' و به تاییه تی 'رهنگی سووری گه یاندوو، و "ئالا" (یان "ئهله") یش به واتای 'رهنگین' له (که ئهمه یان رهنگه بنچینه ی "ئالا" ی کوردی بیّت به واتای 'رهنگا ورهنگ'، و ئه گهریشی ههیه "ئالا" ی کوردی له بنه رهدا وهکوو "ئال" به واتای 'سووری کال' بیّت و رهنه سن بیّت، وهکوو چۆن له فارسییشدا "آلا" هه مان واتای "آل" دهدات).

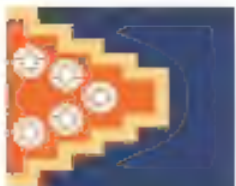
وشه ی "ئال" تورکیی رهنه نه و ریشه ی ئه لتاییشی ههیه، ئه گهرچی له به رامبه ریشدا "ئال" ی کوردی و فارسی (به واتای 'سووری گه ش' یان 'سووری کال') رهنه نه، و پیشتریش له په هله ویدا هه ر "ئال" بووه، و له ریشه ی زاگروسیه.

هه رچه ند ئه و بیرو رایه ش ههیه که وشه ئێرانیه که له بنچینه تورکیه که وه هات بیّت.

مێژووی درووست بوونی ئالای کورد و کوردستان

مێژووی دروستبوون و هاتنه کایه ی ئالای له کوردستان دهگهڕێتهوه بۆ ٤٠٠٠ (چوار ههزار) سال له مهوبهرا، بۆ یهکههجار ئالای له لایه ن ئیمپراتۆریه تهکانی سه ر خاکی کوردان و میزۆپۆتامیا (کوردستانی ئه مرۆ) هه لدراره، سه رهتا گۆتییه کان و سوّمه رییه کان و ئاشورییه کان و میدیاکان و ئیلامیه کان(٨)، دواتر هاخه مه نیشیه کان و ساسانییه کان و ئه یوبیه کان و میرنشینه کوردیه کان و هێزه شۆرشگێره کوردیه کان و حکومه ته کان ئالای کوردستان هه لکراوه.

ئیلامیه کان

میدییه کان (ماد)

ئاشورییه کان

سوّمه رییه کان

گۆتییه کان

شانشینی کوردستان

میرنشینی سوّران

ئه یوبیه کان

ساسانییه کان

ئه خمینییه کان

کۆماری کوردستان

ئه مه وه ی کورد

هه ریّمی کوردستان (کورد و کوردستان)

ئالای فه رمی

کۆماری ئارارات

ئالای میرنشینی سۆران

میرنشینی سۆران یەکیك بوو لە میرنشینه کۆنە

کوردییەکان و بەپێی وتەی میژوونووسان لە ساڵی ۱۲۹۹

دا لەسەر دەستی میر کەلۆس بەگ دامەزرێوە لە گوندی

هاودیان لە ناوچەی رەواندز دامەزرێوە.

درەوشانەوێ میرنشینی سۆران لە سەردەمی دەسەڵات

گرتنە دەستی (میر محەمەد) پاشای گەورە) دا بوو. (۹)

لەم سەردەمەدا میرنشینهکە سەربەخۆیی خۆی راگەیاندووە

بوو و تەواوەن هیژ و دراو چەك و جبهه‌خانه‌ی خۆی ناوی

کوردستانیان بەکار هێناوە بۆ سەر درا و چەك و نامەکانیان.

(۱۰)

ئاماژە بە هەبوونی ئالای پاشای گەورە کراوە و دەڵێن:

میرنشینی بۆتان و میرنشینی سۆران، دووان لە میرنشینه

بەهیژ و ناسراوەکانی میژووی کوردستانن کە شوێنگە

دیرۆکی و جوگرافیایان کەوتۆتە ناو ئینساکلۆپیدیا و ئەتەسە

کۆنەکانی جیهانەو، میرنشینی سۆران لە سەردەمی پاشای

گەورە تەواوەن ئالایەکی تایبەت بە خۆی بوو

كه له دوو رهنگى رەش و سپى پێكهاتبوو، رهنگى رەش له بهشى سەرەوهى و رهنگى سپى له خوارەوهى ئالاكەیدا بوو، ئەم ئالا هەڵکردنە بۆ سەردەمى پاشای گەورە دەگەریتەوه، پێشتر دیار نەبوو یان زانیاری له بەردەستدا نییه كه ئالای كورد هەڵكرابى، واتە هەڵکردن و پەیداكردنەكه بۆ سەردەمى زێڕینی ئەو میرە دەگەریتەوه، له سەرچاوەیهكى عەرەبیدا كه تایبەتە بە گرنگى بە ئالا و میژووى كۆن و بەتایبەتى ھۆز و نەتەوه و ولاتە عەرەبییەكان، تیشك دەخاتە سەر ئالای پاشای گەورە، بەم شیۆهیه باسى ئالاكە هاتوووە "ئەو كاتەى كه ھۆزى سۆران كه ھۆزێكى كوردییه و گەشەى كردوو له سەدەى شازدەھەمدا له باشوور كه رەواندز پایتەختەكهى بوو له ھەریۆمى كوردستان بە بەردەوامى تا سالى ۱۸۳۷ شكستی ھیڤا له سەر دەستی عوسمانییهكان، یەكەم ئالای كوردی بوو كه بە شیۆهیهكى فەرمى بەرزكرابیتەوه له نیوان سالانى (۱۸۱۶ بۆ ۱۸۳۶) رەنگەكهى رەش و سپى بوو، رهنگى رەش نیشانهى دەسەلاتە واتە دەسەلاتداری و رهنگى سپیش نیشانهى پاکی و ئاشتییە". (۱۱)

ئالای شانشینى كوردستان

شانشینى كوردستان ولاتیكى تهمەن كورتى كوردى بوو
 له باشوورى كوردستان كه لهلايهن شیخ مەحمودى
 حەفید له ۲۲ى ئەیلوولى ۱۹۲۱ دامەزرا و دوایی له
 تەممووزى سالى ۱۹۲۵ هەلۆەشیئىرايهو، هاوکاتیش
 هیچ لایەنێك بە فەرمدى پالېشتى ئەو ولاتەى نەکردبوو،
 پایتەختەكەى شارى سلێمانى بوو. (۱۲)

ئالای شانشینى كوردستان لهلايهن رەفىق حىلمیهو
 پېشنىياز كراوه لەسەر هەمان ئالای گۆتیهكان درووستكراوه
 بە چوارچۆهییكى ئیسلامى.

كۆمەلێك خوێندكارى
 كوردى سلاو له ئالای
 شانشینى كوردستان
 دەكەن

ئالاي خۇيىوون و ئاراتات

لەسەردەستى كەسىك بەناوى (خەلىل بەگ) كە
سەرۆكى رىكخستنى ئازاد بووۋە دروستكراوۋە(نازانرېت خۇي
دروستى كردوۋە يان ھونەرمەندىكى راسپاردىت) و بە
ديارى داويەتى بە (ئىحسان نورى پاشا) ى دەسەلاتدارى
مىرەكانى ئاراتات، ھەر لەو كاتەدا (حىزبى خۇيىوون)
لەباكورى كوردستان، ھەر لەو كاتەوۋە لە زۆرىنەى ئەو
شويئانەى دەسەلاتيانى تىدابوۋە ئەو ئالايەيان وەك ئالاي
كوردستان بەكار ھيئاوۋە، خۇيىوون ئالايان خستۆتە نيۋ
مىدياي سەردەمى خۇيان ويئەى ئەم ئالايەيان خستۆتە
سەر بەرگى گۆقارى (ھاوار) كە لەلەندەنى پايتەختى
بەرىتانيا دەردەچوۋ.(۱۳)

ئالاي خۇيبوون و ئاراتات

لە دوای كۆتايھاتنى شۆرشەكەى شىخ سەئىدى پىران،
كۆمەلىك ئەفسەر و كەسايەتى گىرنگى كورد كەوتنە خۇ
و لەسالى ۱۹۲۷ كۆمارى ئاراتيان راگەياندا لەچىاي ئاگرىداغ،
جەنەرالى سووپاس ئىحسان نورى پاشا بوو سى سال

بەردەوام بوون لەشەركردن لەگەل توركان. (۱۴)

ئالاي كۆمارى ئاراتات و شۆرشى ئاگرىداغ بەم شىئوئە بوو
(رەنگى سەوز لەسەرەو و رەنگى سوور لە خوارەو و رەنگى
سپى لە ناوەرەستدا و ھەبوونى خۆرىكى زەردى بازىئەى
كە ھەر دوو رەنگى سەوزو سوورەكەى بەيەك گەياندو و
بە شىئوئەى بازىئەى و لەناويدا وئەى چىاي (ئاگرى) لەسەر
دروست كراو و كە بەفر ترۆپكەكانى داپۆشىو و. (۱۵)

ئالاي كۆمارى كوردستان (مەھاباد)

لە پۇژى ۲ رېبەندانى ۲۷۴۵ كوردى ۲۲-۱-۱۹۴۶ دواى
كۆبونەوۋى سەرجەم گەورە پياۋانى ھەر چوار پارچەى
كوردستان لەگۆرەپانى چوارچراى شارى مەھاباد قازى
مەمدى كۆمارى كوردستانى راگەياندى (۱۶) سوپىندى
بەقورئان و ئالاي كوردستان خواردوۋە (۱۷)
ئالاي كۆمارى كوردستان رەنگى سۈور لەسەرەوۋىيە رەنگى
سپيش لەناوەند و رەنگى سەوزيش لەخوارەوۋە لەناوەندى
كورە خۇرىك ھەيە و قەلەمىكى بەسەرەوۋىيە لەملاو
لەولاش دوو گۆلە گەنم ھەن (۱۸)

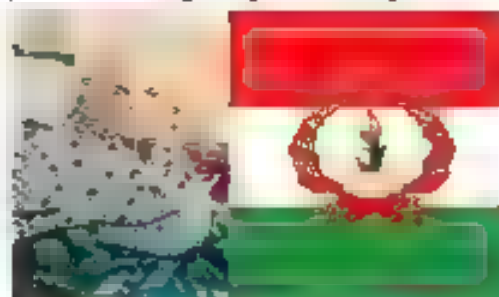
ئالای کۆمارى كوردستان (مههاباد)

سویندهكهى فازى محمد

ئەمن بە خودا بە كەلامى عەزىمى خودا، بە نىشتمان، بە
شەرافەتى مېهەنى كورد.
بە ئالای موفەدەسى كوردستان سویند دەخۆم كە تا ئاخىر
هەناسەى ژيانم و
پژانى دوايىن تىنۆكى خويىنم بە گياى و مان لە پىي پگرتنى
سەربەخۆيى و

بەرز كردنەوهى ئالای كوردستان دا تى دەكۆشم (١٩)
سەيدزادە فاتىمە ناوى تەواوى (سەيدزادە فاتىمە سەيد
مەناف سەيد حسيىنى) بە و خەلكى شارى مەهاباد،
ئالای كۆمارى كوردستانى بە دەستى خۆى دوورپويە و
نەخشاندوويە.

ناوبراو هاوژىنى كەرىم ئەحمەدين، وەزىرى پۆست و
تەلەگراف و تەلەفۆنى كۆمارى مەهاباد بوو. (٢٠)

ئالاي كۆمارى كوردستان (مەھاباد)

ھەژارى موكريانى ە شيعرى ئالاي كوردستاندا كە لە زمارەى يەكى رۆژنامەى
 كوردستان لە ١١ ١٩٤٦ بۆلۆكراوەنەو ە وەسەى ئالاي كوردستان دەشت
 سى سى ئەو كەسەى پىنى وانە كورد سەركەوئ
 كى بوو پىنى وانوو نەمى ەگىنەى لەسەرمان ئارەوئ
 دارى ئالاکەم وەكو چىگە بۆ چاوى عەدوو
 ھەر دلئ حۇشى نەوئ رەبى وەسەر حەسەر كەوئ
 پارچەكەى سى رەنگى حۆى دەوئ رەنگى سور دەلئ
 ئا تۆكئ حوتى كورد مانئ مەدى مەن نەوئ
 سەپەكەى مژدەى سەپەى سەخى كورد كەن
 رۆژى سەخى كوردى پەيدا بوو نەما پەردەى شەوئ
 دوو گوئى گەنەى دەئ ئگاب ە رەبى حۆب سى

خۆت كە بىرسى بوو چى دۆژمن پنى
 بژىل نۆرەو نەوئ
 پىو دەلئ نوكى قەلەم گەر ژىنى خۆش
 و پىنى دەوئ
 عەبرى مە دەسەكەوئ بورجى
 تەرەقى پىش رەوئ
 رەنگى سەورى يانى دىكى (نىشتەمان)
 نەو رۆكەو
 حوان و سەرسەورە وەرگىرى كەوتەو
 عومرى بوئ
 لاوەكان ناموسى بۆ مەپۆنە ئەو
 ئۆپەمە
 گيان بدەن بۆ خىفرى ئەو ناموسەمان
 لەمۆكەوئ

ئالاي
 بى پىنى نەم قەسەى پىنى وانە كورد سەركەوئ
 كى بوو پىنى وانوو نەمى ئەگىنەى لەسەرمان ئارەوئ
 دارى ئالاکەم وەكو چىگە بۆ چاوى عەدوو
 ھەر دلئ حۇشى نەوئ رەبى وەسەر حەسەر كەوئ
 پارچەكەى سى رەنگى حۆى دەوئ رەنگى سور دەلئ
 ئا تۆكئ حوتى كورد مانئ مەدى مەن نەوئ
 سەپەكەى مژدەى سەپەى سەخى كورد كەن
 رۆژى سەخى كوردى پەيدا بوو نەما پەردەى شەوئ
 دوو گوئى گەنەى دەئ ئگاب ە رەبى حۆب سى

ئالای هەریمی کوردستان (ئالای نه ته وهیی کورد)

له ۱۱-۱۱-۱۹۹۹ له پەرلهمانی کوردستان بریار درا هەریمی کوردستان ببیته خاوهن ئالای فهرمی خۆی بهم مه بهسته. بۆیه یاساییك ده رچوو تایبەت به ئالای کوردستان و ۱۰ ماده له خۆ ده گریت بهم شیوهیه:

مادهی یه کهم:

هەریمی کوردستان ئالایه کی ده بیئت به شیوهیه کی لاکیشیهیی، که پانییه کهی دوو له سه ر سیی درێژه کهی ده بیئت و دابه ش کراوه له سه ر سی لاکیشیهی ئاسۆیی یه کسان له درێژی و پانی داو، پیکهاته کهی بهم شیوهیهیه:

۱- لاکیشیهی سه ره وه رهنگی سوره هیما ی شه هیدانی رزگاری بزاقی رزگاریخوازی کورده.

۲- لاکیشیهی ناوه راست رهنگی سپی ده بیئت، هیما ی ئاشتی و ئازادی و دیموکراسی و لیبورده، که خه لکی کوردستان ئاواته خوایه تی.

ئالای ھەریمی کوردستان (ئالای نەتەوہیی کورد)

۳- خۆریکی زەرد دەکەوێتە ناوەراستی لاکێشە سپیەکەو،
چەقەکە خالی یەکتەریینی تیرە لاکێشە سپیەکە
دەبیّت و ۲۱ تیشکی لیو دەردەچیت بە شیوہی سی
گۆشە دوولا یەکسان و بنکەکانی یەک لەسەر بیست و
یەک لە چۆوہی گۆی خۆرەکە دەبیّت و درێژیان بکاتە
نیوہی ھەردوو

لاکێشە سوور و سەوزەکە. خۆرە زەردەکە ھێمای بەردەوام
بوونی ژیان و زانست و ھیوا و ئومێدە و ۲۱ بیست و
یەک تیشکەکەش ھێمای جەژنی نەورۆزی نەتەوہییە،
رۆژی بەرخۆدان و راپەرین و شۆڕشی رزگاری دژ بە زولم و
چەوساندنەو.

۴- لاکێشە خوارەو ڕەنگی سەوز دەبیّتو ھێمای
کشتوکال و سروشت و ژینگە کوردستانە.

ماددە دووہم:

ئەو جیگایانە کە ئالاکە لەسەر ھەلدەدریت لەسەر
پەرەو دیاری دەکریّت.

ئالای ھەریمی کوردستان (ئالای نەتەوھیی کورد)

ماددەى سییەم:

ھەڵکردنى ئالای ھە کاتى خۆرھەلاتندا دەبیّت و ھاتنە خوارەوھشى
لە کاتى خۆرئاوا بووندا.

ماددەى چوارەم:

دروست و چاپ و دابەشکردنى ئالای بە پەزامەندى و ھزارەتى
پۆشنبیری دەبیّت.

ماددەى پێنجەم:

نابیّت ئالای ھە بۆنە نیشتیمانى و نەتەوھیی و ئاھەنگەکاندا
بەرزبکریتەو ھە یان بە کار بیّت، ئەگەر ھات و کەم و کورى ھەبوو
لەمەر گۆرانی پەنگەکانى و پاک و پوختى و درانى.

ماددەى شەشەم:

ھەڵدانى ئالای شان بە شانى ئالای عێراق دەبیّت و لەو بۆنانەى کە
ئالای عێراقى تییدا ھەڵدەدرن و تا قەوارەى دەستورى فیدرالیەت
دەچەسپێت بۆ چارەسەرکردنى کیشەى کورد لە عێراقدا.

ئالای ھەریمی کوردستان (ئالای نەتەوایی کورد)

ماددەى ھەوتەم:

ئەنجوومەنى وەزیران بۆ ھەيە پەپرەویکی تایبەتى دەربكات بۆ ئاسان کردنى جیبهجیگردنى بەندەکانى ئەم یاسایە.

ماددەى ھەشتەم:

کار بە ھیچ دەقیك ناکریت لەگەل ھوكمەکانى ئەم یاسایەدا ئەگەر ھاودژییت.

ماددەى نۆیەم:

دەبی ئەنجوومەنى وەزیران ئەم یاسایە جیبهجی بکات.

ماددەى دەیەم:

ئەم یاسایە لە میژووی دەرھینانیەو جیبهجی دەکریت و لە پۆژنامەى فەرمیدا بلاودەکریتەو. (21)

ئالای ھەریمی کوردستان (ئالای نەتەوایی کورد)

ھەر گەلێکی سەسی بە حیواری پە و شۆرە دەستورێکە. ئالای ھەمە گە گوراشت لە جوامیری و کەرامەتی گەمەکی دەکات و سومبویەتی بە شیوە و ڕەنگ و پێکھانەکاندا. پالۆکی ئەو گەل و سەلمە و سەرەرزەکی ڕەگ دەدەنە دەوڵەت بە گەلێکی سەسی بە گە ئالایەکی حیواری بۆ حۆی دەستبێش بکات. بە ئێوە ھەرمەنەیی گە لە ژێر چاودێردا، بوون و ئەو گەلەیی گە لە ژێر ئیتیداد و یاربرگری دەوڵەتدا بوون. ھەرۆھ ئەو ھەرمەن و ویلەت و میرەشیانەش بە ھەموو جۆرەکیەو لە یەکتێبە فیدرالیەکانە

ئالایەکیان بۆخۆیان دەستبێش کردووە یان دەستبێشان دەکەن وەت سیمبۆیک لە گەل گەلەکانی تردا لێکەن چاکیانەو.

ب ئەو ھەسی بحرێ سەر گە ھەندێ دەوڵەتی سەری تێ بە سەراو (غیر مەکە) مافی داو بە ھەندێ ئەو بە گە ئیداریەیی گە ئێوەو پێک ھایووە ئالای سیمبۆیک حۆس ھەبێت پەرلەمانی کوردستانی عێراق بە تەری مێژوویی ژمارە ٢٢ ی حۆی بە ١٩٩٢، ٤١٠ د و بە سەری دەنگ چەرەوسی گەلێ کوردی لە کوردستانی عێراق دەری کرد پەرلەمان دەستورێکە بۆ ئەم مەسەلە گەلێ دەستورێکە مەزەزێدا لە سەر بە مەیی یەکتێ فیدرالی لە ھاو عێراقی دیموکراسی پەرەمان دەری کرد گە ھاو پە سەلمە فەرھەب ھەبێت و پێر بە مافەکانی مەزەزێ و بە بەلگەمانە دەوڵەتێکە داوی پێدروە

ئەم پەرە سەری دەنگی خەتێ کوردستانی بە ھەموو پێکھە و بوێر و پێکھەو ھەمە دەست ھەن ھەرۆھە رۆرەیی ھەرە رۆری ھەرە پێکھەکانی عێراق پێکھە لێکە بۆیە ھەریمی کوردستانی عێراق مافی حۆی بوو ئالایەک بۆخۆی دیاری بکات گە گوراشت لە مەزەمانی و سەرەرزەکی و ھەرۆھ لە دێرۆک و حەب و بۆچووێکە گەمەکی کوردستان ئالای حۆی ھەبوو گە لە ھەوێکەو بۆ ھەوێکەکی دواي حۆی دەست و دەست ھەبوو و سەرکردە دێرۆکەکی کورد پارسیو پە داکۆکیان لێکردووە

رهنگه‌کانی نالای کوردستان به‌م شیوه‌ی خواره‌وه‌یه:

PMS 116 : زمرہ

دانانی، پیوسته به ای چه پدا بشکیتتهوه (22)

لیستی سه‌رچاوه‌کان، ژماره‌کان:

١. کۆماری کوردستان لاپه‌ره‌ییکی ژێرینی میژووپی نه‌له‌وه‌ی کورد، ر‌ه‌حمان نه‌قشی، لاپه‌ره ٨٥.

٢. یاسای ژماره (١٤) ی سالی ١٩٩٩، په‌رله‌مانی کوردستان یاسای ئالای هه‌ریمی کوردستان، لاپه‌ره ١٧٨.

٣. [https://areq.net.m/%D8%B9%D9%84%D9%85_\(%D8%B1%D8%A7%D9%8A%D8%A9\).html](https://areq.net.m/%D8%B9%D9%84%D9%85_(%D8%B1%D8%A7%D9%8A%D8%A9).html) ٤.

National Flag -The official website of Denmark. An earlier use of the white cross on red is attested by an armorial (Netherlands) of 1370-1386. In later monastic tradition, the Danneborg made its first, miraculous appearance at the Battle of Lyndanisse on 15 June 1219

٥. <https://maaal.com/2023/03/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%8E%D9%84%D9%8E%D9%85-%D8%B1%D9%85%D8%B2-%D9%88%D8%AD%D9%83%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%AF%D9%84%D8%A7%D9%84%D8%A9>

٦. <https://wishe.net/dreja.aspx?hewal&jmare=5744&Jor=2>

٧. هه‌ن‌بانه پۆرینه، هه‌زار موکریان.

٨. www.puk.media، ئالای کوردستان.

٩. شه‌ره‌فنامه، شه‌ره‌فخانی به‌دلیسی، و: هه‌زار موکریان، چاپی سییه‌م، ده‌زگای ئاراس ب، ٤١٠، لاپه‌ره ٢٢٦-٢٢٧.

١٠-میرنشینی بابان، ئه‌رده‌لان، سو‌ران، محمد حه‌مه باقی، چاپی یه‌که‌م، پل‌وکراره‌ی ده‌زگای ئاراس ب، ١٥٥، لاپه‌ره ١٤٤.

١١-

<https://zaniary.com/blog/61274fe324d00/%D9%85%DB%8C%D8%B1%D9%86%D8%B4%DB%8C%D9%86%DB%8C-%D8%B3%DB%86%D8%B1%D8%A7%D9%86#h4a>

لیستی سه‌رچاوه‌کان، ژماره‌کان:

۱۲-

Facts On File, Incorporated (2009). Encyclopedia of the Peoples of Africa and the Middle East, Kingdom of Kurdistan. ISBN 9781438126760. Retrieved 23 October 2014.

۱۳-

شۆرشه‌کانی کورد و کورد و کۆماری عێراق، عه‌ڵه‌دین سه‌ججادی، چاپی یه‌که‌م، بڵاوکراوه‌ی سنه کوردستان، لاپه‌ره ۲۶.

۱۴-

شۆرشه‌کانی کورد و کورد و کۆماری عێراق، عه‌ڵه‌دین سه‌ججادی، چاپی یه‌که‌م، بڵاوکراوه‌ی سنه کوردستان، لاپه‌ره ۲۳۷.

۱۵-

کریس کۆچیرا: کورد له سه‌ده‌ی نۆزده و ییست.

۱۶-

کۆماری کوردستان لاپه‌ره‌ییکی زێڕینی میژووپی نه‌ئه‌وه‌ی کورد، ره‌حمان نه‌قشی، لاپه‌ره ۷

۱۷-

کۆماری کوردستان لاپه‌ره‌ییکی زێڕینی میژووپی نه‌ئه‌وه‌ی کورد، ره‌حمان نه‌قشی، لاپه‌ره ۸

۱۸-

چێشتی مچۆم-هه‌زاری موکریانی.

۱۹-

کۆماری کوردستان لاپه‌ره‌ییکی زێڕینی میژووپی نه‌ئه‌وه‌ی کورد، ره‌حمان نه‌قشی، لاپه‌ره ۹

۲۰-

<https://www.peyamakurd.com/sorani/Kurdistan-o-n-m-ordst-n-l-m-h-b-d-door-do-rd>

۲۱-

یاسای ژماره (۱۴) ی سالی ۱۹۹۹

یاسای ئالای هه‌رێمی کوردستان، لاپه‌ره ۱۷۸-۱۷۹

۲۲-

https://www.kurdipedia.org/default.aspx?q=200903030954571526&lng=1#SourceTag_1526_1

لیستی سەرچاوەکان:

کتێب:

- ١- کۆماری کوردستان لایەڕەیتکی ژێڕینی مێژوویی نەتەوێ کورد، ڕەحمان نەقشی.
- ٢- چێشتی مەژوەر، ھەژاری موکریانی.
- ٣- ھەنبانە بۆرینە، ھەژاری موکریانی.
- ٤- کریس کۆچێرا: کورد لە سەدەمی نۆزە و بیست.
- ٥- شۆرشەکانی کورد و کورد و کۆماری عێراق، عەلەدین سەججادی، چاپی یەکەم، بڵاوکراوەی چاپەمەنی سنە کوردستان.
- ٦- شەرەفنامە، شەرەفخانێ بەدلیسی، و: ھەژار موکریانی، چاپی سییەم، دەزگای چاپەمەنی ئاراس، ھەولێر، بڵاوکراوەی ژ ٤١٠.
- ٧- میرنشینێ بابان، ئەردەلان، سۆران، محمد حەمە باقی، چاپی یەکەم، بڵاوکراوەی دەزگای چاپەمەنی ئاراس، ھەولێر، بڵاوکراوەی ژ ١٥٥.

تۆژینەوێ ڕاپۆرت:

- ١- یاساکانی پەرلەمان ساڵی ١٩٩٩.

٢-

Facts On File, Incorporated (2009). Encyclopedia of the Peoples of Africa and the Middle East, Kingdom of Kurdistan, ISBN 9781438126760, Retrieved 23 October 2014.

مائەری تۆری ئیلتەرنێت گۆگل:

- 1- www.pukmedia.com
- 2- areq.net
- 3- wishe.net
- 4- National Flag -The official website of Denmark
- 5- maaal.com
- 6- zaniary.com
- 7- www.peyamakurd.com
- 8- www.kurdipedia.org